

SOCIOLINGVISTIČKO ISTRAŽIVANJE DIJALEKATA U HRVATSKO-TALIJANSKIM INTERAKCIJAMA

Anči Leburic * i Magdalena Nigojević **
Sveučilište u Splitu, Odjel za humanističke studije, Split,

Predstavljaju se rezultati sociolingvističkog istraživanja, čiji su predmet bili dijalektalni leksemi u trogirskom čakavskom govoru (u Hrvatskoj) i u govoru Conegliana (u Italiji). Temeljni cilj bio je procijeniti aktualnost dijalekta kao društvene pojave. Istodobno, procjenjivana je dijalektalna primjerenost društvenim zbivanjima općenito, u Hrvatskoj i šire u Europi u doba istraživanja početkom 2001. godine.

Polazeći od hipoteze kako u suvremenim globalizacijskim i integracijskim procesima sve manje jezika (zbog vlastitog odumiranja) u svijetu sudjeluje u komunikaciji, pretpostavlja se gubljenje regionalnih varijanti i iščezavanje dijalekata u Europi. Istina, temeljna opća hipoteza smatra da je moguća integracija u kojoj će svaki pojedini sociolingvistički element, sa svojim kulturnim i povijesnim naslijeđem pridonijeti ostvarivanju zajedništva. No, pokazalo se da to zajedništvo prvenstveno izražava specifičan društveni (interakcijski) odnos dijalekta i jezika. Na temelju provedbe dvaju različitih dijalekata, kao skupova mjesnih govora, zaključuje se da opća lingvistička situacija u sociološkom smislu ne udovoljava izazovima postmodernoga doba. Premda dijalekti artikuliraju otežavajuće društvene okolnosti u razmahanim integracijskim (hrvatsko-talijanskim) procesima, analizom leksika današnjih venetskih dijalekata ipak nije moguće utvrditi značajnije utjecaje dalmatskoga i hrvatskoga.

Primjenom skala intenziteta (u obje jezične varijante) mjerena je učestalost uporabe određenih leksema u svakodnevnom govoru. Zaključeno je da jezični utjecaji nisu jednosmjerni, nego se neprestano isprepliću i transformiraju u kontinuiranim društvenim interakcijama. Istodobno, sva su lingvistička kretanja čvrsto isprepletana s društvenim kretanjima. Posebno se u tom kontekstu mogu izdvojiti medijski i obrazovni utjecaji.

Ključne riječi: sociolingvističko istraživanje, dijalektalni leksemi, klasterska analiza, društvene interakcije

UVOD

Odlučujući se promatrati jezik/dijalekt kao sociološku »varijablu« i tako ga istraživati, pošle smo od temeljne teorijske premise da je dijalekt varijabilna pojava, koja nije hermetički zatvorena i nedodirljiva. Nismo ga stoga promatrali elitistički i monolitički, nego u istraži-

vačkom nacrtu koji je pluri-metodološki orijentiran, interakcijski i interdisciplinarnan (Brewer i Hunter, 1989; Corbetta, 1999; Gaskins, 1994; Layder, 1993; May, 1993; Roth, 1987; Tashakkori i Teddlie, 1998).

Dakle, naše temeljno teorijsko-metodološko stajalište uvjetovalo je određenje istraživačkog pristupa kao sociolingvističkog. Odre-

* Anči Leburic, Sveučilište u Splitu, Odjel za humanističke studije, R. Boškovića 26/IV, 21000 Split; tel /fax: (021) 47 07 84; G S M: (098) 834215; e-mail: aleburic@yahoo.com; anci.leburic@st.tel.hr; <http://welcome.to/anci>

** Magdalena Nigojević, Sveučilište u Splitu, Odjel za humanističke studije, Osječka 24D, 21000 Split; tel: (021)53 12 23; GSM: (091) 2533730; e-mail: magdalena.nigojevic@st.hinet.hr

dnica *sociološkog* odnosi se na promatranje jezika i dijalekta kao eminentno društvenih pojava. Istraživanjem njihovih empirijskih dimenzija kroz različite sociodemografske varijable, kao i preko mišljenja ispitanika o nekim društvenim pojavama, zapravo se sociologijski utemeljuje istraživačko bavljenje tim pojavama (Boudon, 1996; Dunsmuir i Williams, 1996; Friedrichs, 1990; Guala, 1996; Leburic, 1996; Ruggiero, 1996). Druga odrednica istraživačkog pristupa – *lingvistička*, uvjetovala je posebne metodološke teškoće, koje su iskrsavale u određivanju »jezika« i »dijalekta«, njihovog primjerenog specificiranja i distingviranja (Giglioli i Fele, 2000; Montgomery, 1995; Thomas i Wareing, 1999; Varvaro, 1978).

Pošto smo izučavale ne-standardizirani jezik, naš istraživački pristup imao je i elemente *dijalektološkog* pristupa. Naime, bili su prisutni aspekti regionalne dijalektologije, ali ne kao pristupi koji bi zanemarili empirijske jezične varijacije ili koji su se usmjerili isključivo na društvene (jezične) norme. Tu se, zapravo, nisu apstrahirali ljudi kao ispitanici, pa nismo zanemarile niti njihove društvene (stratifikacijske) razlike (Braga, 1974; Flichy, 1991).

Obuhvatile smo *de facto* u horizontalnom (prostornom) smislu dijalekt kao pojavu, usmjeravajući se na određene društvene skupine kao na skupine ispitanika. U vertikalnom smislu (stratifikacijskom) dijalekt kao društvena pojava artikuliran je varijablama kao što su spol, dob, zanimanje, stupanj obrazovanja, zaposlenost (Silverman, 1993; Tessarolo, 1993).

Teorijske teze koje su implicirale naš istraživački pristup, odnose se na interakcije jezika i dijalekta.¹ Prvenstveno je to teza o dijalektu kao o *jezičnom podsustavu*, u jednom hijerarhijski višem jeziku (Škiljan, 1985, 135). Zatim, tvrdnja o *inferiornosti dijalekta* spram standardnog jezika, zbog čega njegove društvene funkcije otežavaju integracijske i slične društvene procese u Europi, kao i utjecaje na postmoderna zbivanja u suvremenim društvima (Berruto, 1995, 222). Razmatrana su i stajališta o *sposobnosti dijalekata* da se očuvaju, njeguju, integriraju i dalje razvijaju. To se poseb-

no odnosi na kulturološki kontekst – procese difuzije, asimilacije kultura, njegovanja nacionalnih identiteta itd. (Montgomery, 1995). Stoga smo u našem istraživanju odabrale govor dvaju gradova u kojima je venecijanski jezik ostavio specifične tragove. Zanimalo nas je o kakvom se intenzitetu radi, o kakvim tragovima i jesu li oni još živi i aktualni u svakodnevnim životima ispitivane populacije.

Teorijski smo pretpostavile da *ne postoji jedinstven* čakavski dijalekt, kao što ne postoji ni jedinstveni venetski dijalekt. Pritom smo dijalekt operacionalizirale kao skup mjesnih govora. Uostalom i povijesno-komparativni razlozi odnose se na *romanski element*, koji je u ovom istraživanju venecijanski/venetski/italijanski, na dijelu hrvatskog prostora stoljećima imao vrlo važnu društvenu ulogu i značajne društvene funkcije (Bidwell, 1967; Folea, 1970; Ursini, 1989).

METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Predmet ovog sociolingvističkog istraživanja bili su *dijalektalni leksemi* u trogirskom čakavskom govoru (u Hrvatskoj) i u govoru Conegliana (u Italiji).

Prema vrsti, istraživanje je bilo *empirijsko*, jer smo na konkretnom terenu provele iskustveno istraživanje; zatim *deskriptivno* – jer smo izvršile sinkronijsku »snimku« korištenja dijalektalnog leksika i *komparativno* (Agnew i Pyke, 1994). Naime, procjenjivale smo dijalektalnu primjerenost društvenim zbivanjima općenito, u Hrvatskoj i Europi u doba istraživanja. Istodobno smo primijenile i određene metodološke procedure (npr. skaliranje kao istraživačku metodu) u dva različita istraživačka podzorka.

Temeljni *cilj istraživanja* bio je sagledati društvene funkcije dijalekta u različitim lokalnim, nacionalnim i društvenim odnosima/situacijama. U sklopu posebnih istraživačkih ciljeva utvrđivale smo pokazuju li istraživani dijalekti tendencije odumiranja ili pak suprotno, istraživa-

ni dijalekti, premda izražavaju posebnosti različitih kultura (hrvatske i talijanske), impliciraju potencijalnu sve izraženiju, možda i homogeniju integraciju primarno kulturološkog tipa (Deacon, 1999; Edgar i Sedgwick, 1999; Griswold, 1997; Grossberg i sur., 1994; O'Sullivan, 2001; Payne, 2000).

Ako se pokaže značajno prisutnim (empirijski) navedeni tip *kulturološke integracije*, onda je vjerojatno da u takvom tipu različite društvene interakcije postoji i različit intenzitet društvenih utjecaja (Angrosino, 1989). Dakle, ti društveni elementi/razlozi svi će zajedno u jednoj specifičnoj društvenoj integraciji pridonositi općem zajedništvu. Tu smo metodološki artikulirali dodirnu točku sociološkog i lingvističkog proučavanja.

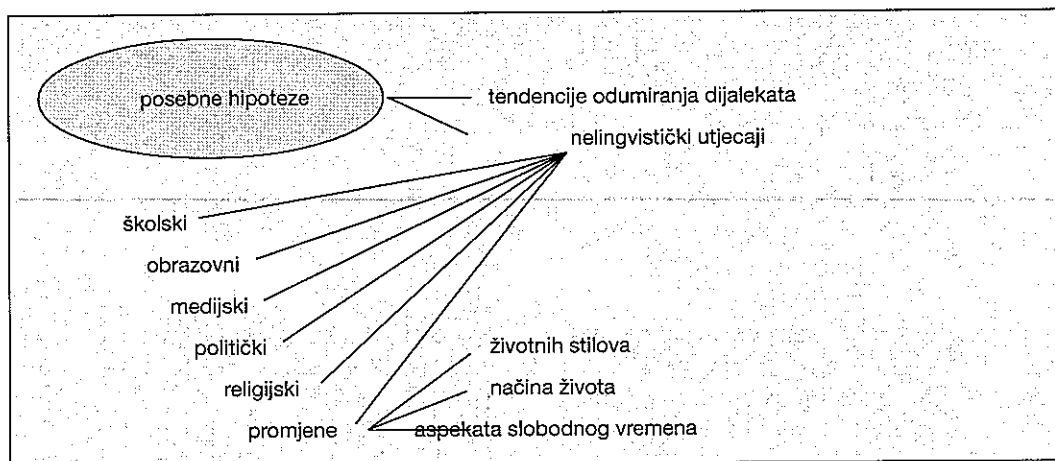
Pretpostavile smo da bi to mogli biti razni institucionalni (dakle, eminentno društveni) utjecaji, kao što su npr. školski, obrazovni, medijski, politički, religijski itd.

Ako se istraživačkim rezultatima budu iskazale promjene životnih stilova, načina života ili nekih aspekata slobodnog vremena, u metodološkom smislu to bi mogla biti alternativna istraživačka hipoteza.

Prema vrsti, naš istraživački uzorak bio je *slučajni i proporcionalni*. Realiziran je na uzorku od 137 ispitanika (N). Bio je strukturiran od dva slična istraživačka poduzorka:

1. *Trogir* (Hrvatska) – ($n^1=84$) i 2. *Conegliano* (provincia di Treviso, Italija) – ($n^2=53$).

Poduzorci su slični, jer smo se u njihovu odabiru rukovodile sljedećim metodološkim

Naša temeljna (opća) *hipoteza* pretpostavljala je da bilo koja utvrđena *društvena razlika* (obrazovna, spolna, dobna, profesionalna, i sl.) odražava i stvara *jezične razlike*, odnosno razlike u istraživanim dijalektima. No, ako istraživani dijalekti pokazu prisutnije *tendencijske elemente odumiranja*, vjerojatno se radi o društvenim situacijama u kojima hrvatsko-talijanske interakcije nastaju uslijed izraženijih utjecaja suvremenih procesa globalizacije, europskih integracija i sl. Odnosno, ako su takvi lingvistički procesi na djelu, vjerojatno su ih potaknuli neki društveni procesi/pojave/odnosi.

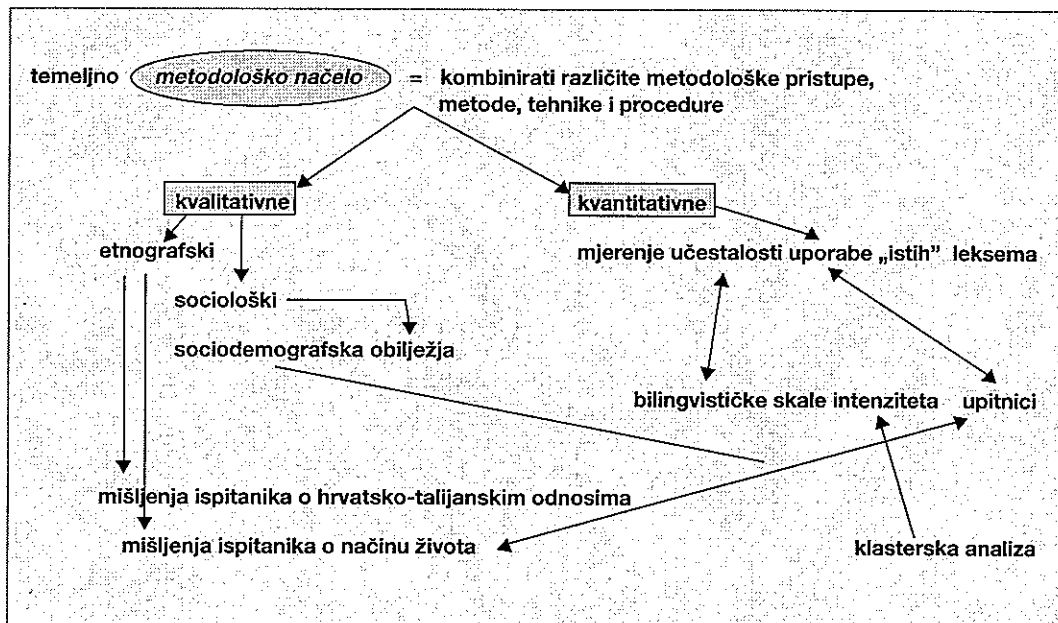
razlozima: a) oba grada su tipični predstavnici manjih urbanih sredina (do 50 000 stanovnika), koje gravitiraju većim gradovima (Trogir Splitu, Conegliano Trevisu); b) neovisno o dostignutom stupnju urbanizacije, oba grada zadržavaju značajne i naglašene ruralne elemente, naročito zbog ruralnog zaleđa koje im gravitira; c) promjena demografske strukture karakterizira oba grada u posljednjih pedeset godina; d) nedavno su objavljeni za oba grada novi dijalektološki rječnici mjesnih govora (Geić i Slade-Šilović, 1994; Zardetto, 2000).

Obavljeno je tzv. *pilot* istraživanje kojim smo pretestirale metodološke (mjerne) instrumente (Guala, 1996, 46). Pilot je obuhvatio podjednak broj ispitanika, u Trogiru ($n^1=5$) i u Conegliano ($n^2=5$). Tako su pretestiranjem

utvrđene validnije skale intenziteta sa konzi-
stentnijim metrijskim karakteristikama.

Temeljno *metodološko načelo* bilo je kombinirati i integrirati metodološke različitosti na svim razinama istraživanja.

Proces konstrukcije i operacionalizacije leksema obavljen je u nekoliko faza: odabir korpusa »istih« leksema, klasificiranje leksema po abecednom redu (nije jednako u obje skale, jer se radi o dvije jezične varijante – hrvatskoj i talijanskoj), definiranje skale u obimu od 123 itema, definiranje skale u obliku dijalektalnih leksema, tipologiziranje leksema u dijalektalnom obliku s paralelnim tumačenjem na standardnom jeziku (hrvatskom i talijanskom), finalno adaptiranje leksema jezičnim/dijalektalnim sustavima kojima pripadaju. Na svim metodološkim razinama vodile smo računa o dijalektalnim fonetskim promjenama (vokalne i konsonantske promjene), o morfološkim i semantičkim promjenama.

Tijekom siječnja 2001. godine realiziran je pilot, a u ožujku iste godine obavljeno je empirijsko istraživanje, odnosno njegova terenska faza.

INTERPRETACIJA ISTRAŽIVAČKIH REZULTATA

Hrvatski i talijanski poduzorci pokazali su se vrlo slični s obzirom na tri strukturalna obilježja: dobno obilježje, spolno i prema mjestu stalnoga boravka.

U preostalim analiziranim obilježjima iskazuju se kvalitativne različitosti među poduzorcima. Naime, u hrvatskom je poduzorku veća disperziranost ispitanika prema mjestu rođenja. Tu je i heterogenija demografska struktura, pa su Talijani u tom smislu homogeniji.

Ispitivani Hrvati heterogeniji su na obrazovnoj, a naročito na socioprofesionalnoj razini. Naime, u obrazovnom kontekstu većina (54,7%) talijanskih ispitanika je s višom, visokom naobrazbom ili završenim fakultetom, a u hrvatskom poduzorku takvih je ispitanika

manje (34,1%). Talijani su i zaposleniji, a imaju i različitija zanimanja.

Provedena *klasterska analiza* temeljila se na analizi prosječnih vrijednosti rezultata (aritmetičkih sredina) dobivenih skalom učestalosti uporabe leksema u svakodnevnom životu govornika Trogira i govornika Conegliana (vidi Prilog br.1). Tako smo utvrdile koje se riječi slabije i rjeđe, odnosno češće ili svakodnevno koriste. Empirijske rezultate klasificirale smo u *tri klastera*, koji (svaki za sebe) predstavlja skupinu srodnih elemenata u statističkom skupu (Leburčić, 2001, 114).

U *prvom* klasteru² smješteni su često korišteni leksemi u svakodnevnom životu ispitanika, koji pripadaju određenim područjima života kao što su: jelo ili prehrana, predmeti svakodnevne uporabe, raspoloženja ili su pak odrednice slobodnoga vremena (vidi prilog br. 2). Budući da se gotovo trećina leksema odnosi na jelo i prehranu, očito je specifična njihova uporaba, npr. u Trogiru.

Ni u jednoj od ispitanih populacija nije bilo vrlo česte uporabe određenih leksema, a također nisu pronađeni leksemi koji se nikada ne koriste u svakodnevnom životu.

Osrednje ili povremeno korišteni leksemi smješteni su u drugom klasteru. Njihova uporaba ovisi o svakodnevnim životnim situacijama. Tu su odrednice vezane za domaćinstvo, međuljudske kontakte i slobodno vrijeme. Moguće je zaključiti kako postoji sloj leksema koji se koriste povremeno, ali dosljedno, i koji pokazuju tendenciju održanja i u budućnosti.

Leksemi koji se slabo ili *vrlo rijetko* koriste u svakodnevnom životu čine *treći* klaster (vidi prilog br. 4). Konačno, utvrdile smo da bi tendenciju nestajanja iz svakodnevne uporabe u oba dijalekta imao jedan jedini leksem, a to je pànàda.

Analizom ostalih istraživačkih rezultata moguće je utvrditi neznatne razlike među ispitanicima u oba poduzorka s obzirom na opise njihovih načina života. Polovica ispitanika ocjenjuje svoj način života kao iznimno dobar, solidan, odnosno kao relativno dobar, premda ne previše. Oko 20% ispitanika kvalificiraju svoj

život kao osrednji, ni loš ni dobar. Značajnije razlike su u opisima načina života koji imaju negativnu dimenziju. Tu je manje Talijana, ali kod najnegativnijih ocjena neznatno je više Talijana, što je posebno zanimljivo s obzirom na stereotipe u Hrvatskoj, prema kojima se bolje živi u zemljama razvijenijeg kapitalizma.

■ ZAKLJUČAK

Jezični utjecaji nisu jednosmjerni, što potvrđuje našu hipotezu. Naime, dijalekti se razvijaju u društvenim interakcijama, a lingvistička su kretanja čvrsto su isprepletana s društvenim pojavama. Tako više od trećine ispitanih Trogirana tvrdi da su u dodir s talijanskim jezikom došli preko učenja. Tu je potenciran obrazovni sustav. Značajan udio od 22,6% ispitanika došli su u dodir s talijanskim jezikom preko medija. Dakle, nešto više od dvije trećine ispitanika naglašavaju obrazovni i medijski utjecaj kao značajan u procesu kulturološkog formiranja njihovih ukusa, potreba, interesa i sl.

Općenito treba zaključiti da je raznih interakcija bilo, da ih još ima, da su ispitanici svjesni manifestnosti tih društvenih procesa, da ih percipiraju, čak uočavaju razine i opseg tih interakcija. Svakako su u tom kontekstu najzastupljeniji obrazovni i medijski interakcijski sadržaji. Slijede osobni kontakti, putovanja, pa poslovne veze i boravak u Italiji. Čini se da navedeno oslikava svojevrstu konstrukciju aktualne „društvene slike Hrvatske“ – poslovne veze i putovanja su na posljednjem mjestu, kao i elementi življenja koje bismo mogli odrediti kao (preferirane postmoderne) elemente životnih stilova, dok prednjače obrazovanje i mediji kojima su svi izloženi u većoj ili manjoj mjeri. U promjenama navedenog „rasporeda“ potencijalnih utjecaja, vjerojatno će ubuduće bitno intervenirati oni društveni aspekti življenja i rada, koji budu imali integracijske „boje“, odnosno koji budu imali baš takav specifičan društveni interakcijski „naboj“ – i to će se, opet, vjerojatno, posebno odnositi

na određene aspekte hrvatskog društvenog razvitka.

Konačno, potvrdilo se da su istraživani dijalekti u neprestanim i različitim interakcijskim odnosima i procesima i zato što su srodni, pa se analizirane pojedine vrste interakcija čak empirijski iskazuju. Budući da dijalektalne lekseme u svakodnevnom životu, ali u prosječnom smislu, nešto više koriste Trogirani nego Ceneglianci, možda je moguće pretpostavljati, s

obzirom na globalizacijske trendove, kako su u hrvatskom poduzorku jače izražene težnje za očuvanjem dijalektalnih posebnosti. No, implicira li to latentnu udaljenost Hrvata od Talijana u nekim društvenim aspektima globalizacije i europske integracije? Jasno, to bi bio opći slučaj, jedino ako bi se ta udaljenost iskazivala u nekim posebnim jezičnim manifestacijama. Buduća sociolingvistička istraživanja to će svestranije pokazati!

REFERENCIJE

- Agnew, N. Mc K. i S. W. Pyke (1994). *The Science Game – An Introduction to Research in the Social Sciences*. 6th Edition. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Angrosino, M. V. (1989). *Documents of Interaction: Biography, Autobiography, and Life History in Social Science Perspective*. Gainesville: University of Florida Press.
- Berruto, G. (1995). *Fondamenti di sociolinguistica*. Roma: Laterza.
- Bidwell, C. E. (1967). *Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact*. *General Linguistics* 7, 13 – 30.
- Boudon, R. (1996). *Metodologia della ricerca sociologica*. Bologna: Il Mulino.
- Braga, G. (1974). *La comunicazione sociale*. Torino: ERI.
- Brewer, J. i A. Hunter (1989). *Multimethod Research: A Synthesis of Styles*. Newbury Park, California: Sage.
- Corbetta, P. (1999). *Metodologia e tecniche della ricerca sociale*. Bologna: Il Mulino.
- Deacon, D. i dr. (1999). *Researching Communications: A Practical Guide to Methods in Media and Cultural Analysis*. London: Arnold & Oxford University Press.
- Dunsmuir, A. i L. Williams (1996). *Sociology in Action: How to do Social Research*. London: Collins Educational.
- Edgar, A. i P. Sedgwick (1999). *Key Concepts in Cultural Theory*. London: Routledge.
- Flichy, P. (1991). *Storia della comunicazione moderna. Sfera pubblica e dimensione privata*. Bologna: Baskerville.
- Folea, G. (1970). *Introduzione al veneziano »de là da mar«*, *Bolletino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo* 10 – 12, 331 – 376.
- Friedrichs, J. (1990). *Methoden empirischer Sozialforschung*. 14. Auflage. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Gaskins, S. (1994). Integrating Interpretive and Quantitative Methods in Socialization Research. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 3, 313 – 333.

- Geić, D. i Slade-Šilović, M. (1994). *Rječnik trogirskog čakavskog govora*. Trogir.
- Giglioli, P. P. i Fele, G. edit. (2000). *Linguaggio e contesto sociale*. Bologna: Il Mulino.
- Griswold, W. (1997). *Sociologia della cultura*. Bologna: Il Mulino.
- Grossberg, L. i sur., (1994). *Cultural Studies*. London: Routledge.
- Guala, C. (1996). *I sentieri della ricerca sociale*. Roma: La Nuova Italia Scientifica.
- Layder, D. (1993). *New Strategies in Social Research – An Introduction and Guide*. Cambridge: Polity Press.
- Leburic, A. (1996). Metodološki aspekti sociološkog empirijskog istraživanja društvenih fenomena. U *Teorijski izazovi i dileme: prilog sociologiji hrvatskog društva*. Zadar: FF.
- Leburic, A. (2001). Metodološka strategija istraživanja životnih stilova mladih krajem devedesetih, str. 77 – 105. U Tomić-Koludrović, I. i A. Leburic, *Skeptična generacija*. Zagreb: AGM.
- May, T. (1993). *Social Research-Issues, Methods and Process*. Buckingham: Open University Press.
- Montgomery, M. (1995). *An Introduction to Language and Society*. 2nd Edition. London, New York: Routledge.
- O'Sullivan, T. i sur. (2001). *Key Concepts in Communication and Cultural Studies*. 2nd Edition. London and New York: Routledge.
- Payne, M., edit. (2000). *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*. Oxford: Blackwell.
- Roth, P.A. (1987). *Meaning and Method in the Social Sciences – A Case for Methodological Pluralism*. Ithaca, London: Cornell University Press.
- Ruggiero, V. R. (1996). *A Guide to Sociological Thinking*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Silverman, H. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text, and Interaction*. London: Sage Publications.
- Škiljan, D. (1985). *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tashakkori, A. i C. Teddlie (1998). *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Applied Social Research Methods Series. Volume 46. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Tassarolo, M. (1993). *Il sistema delle comunicazioni. Un approccio sociologico*. Padova: Cleup.
- Thomas, L. i Wareing, S., edit. (1999). *Language, Society and Power – An Introduction*. London and New York: Routledge.
- Ursini, F. (1989). Sedimentazioni culturali sulle coste orientali dell'Adriatico: il lessico veneto-dalmata del Novecento. U *Atti e Memorie della Società Dalmata di Storia Patria*. Padova.
- Varvaro, A. (1978) *La lingua e la società: Le ricerche sociolinguistiche*. Napoli: Guida Editori.
- Zardetto, P. (2000) Piccolo dizionario del dialetto parlato nella zona di Conagliano e dintorni, con proverbi, modi di dire e citazioni sull'origine di alcuni vocaboli... ed altre storie tra realtà e leggenda. Treviso: Canova.

Prilog br. 1:
Popis analiziranih leksema

HRVATSKA VARIJANTA

1. aĥân, <i>nesvjestica</i>	42. kâla, <i>uska uličica</i>
2. armâdûra, <i>skela za gradnju</i>	43. kâmara, <i>soba</i>
3. armerûn, <i>ormar</i>	44. kanoċâl, <i>dalekozor</i>
4. bâba, <i>baka; bogomoljka</i>	45. kanpânêl, <i>zvonik</i>
5. bâl, <i>ples</i>	46. kantûn, <i>kut, ugao</i>
6. bâlôta, <i>boća; kugla</i>	47. kantunâl, <i>noćni ormaric</i>
7. balûn, <i>lopta</i>	48. kapûnêra, <i>kokošinjac</i>
8. bānda, <i>strana</i>	49. karānpāna, <i>pren. netko ofucan i ostario</i>
9. bâva, <i>povjetarac</i>	50. kârta, <i>papir</i>
10. bêštija, <i>životinja općenito</i>	51. kâžîn, <i>javna kuća</i>
11. bêštîma, <i>psovka, kletva</i>	52. koċêta, <i>starinska drvena postelja</i>
12. bokâl, <i>vrč</i>	53. kôgo, <i>kuhar</i>
13. bokûn, <i>komad; malo</i>	54. kôgoma, <i>lončić za kuhanje crne kave</i>
14. botûn, <i>dugme</i>	55. kôltrîna, <i>zavjesa</i>
15. brûškîn, <i>četka</i>	56. komôn, <i>niski sobni ormar s ladicama</i>
16. bûlîn, <i>najmanja boća</i>	57. kôtula, <i>suknja</i>
17. bûrîn, <i>lagani sjeveroistočni vjetar</i>	58. krêjānca, <i>pristojnost, uljudnost</i>
18. bûtîga, <i>dućan</i>	59. kuċârîn, <i>žličica</i>
19. bûža, <i>rupa</i>	60. kûkûmar, <i>krastavac</i>
20. ċakula, <i>trač, brbljanje</i>	61. kûnjâda, <i>snaha, zaova, jetrva</i>
21. ċapât, <i>uhvatiti, dobiti</i>	62. kûrdîla, <i>vrpca, traka</i>
22. ċûċat, <i>sisati</i>	63. kûšîn, <i>jastuk</i>
23. dëbdôto, <i>skoro, umalo</i>	64. kûvërta, <i>prekrivač; pokrov</i>
24. dôta, <i>miraz</i>	65. lambikât, <i>dugo vremena namakati, dugo ispirati</i>
25. falšûn, <i>pokvarenjak, neiskrena osoba</i>	66. lâštik, <i>gumena traka</i>
26. fâmëja, <i>obitelj</i>	67. lâta, <i>lim</i>
27. fažôl, <i>grah</i>	68. lûmîn, <i>žizak, svijeća za pokojnika</i>
28. fôj, foja, <i>list papira; novina</i>	69. mâċa, <i>mrlja</i>
29. frâjât, <i>neumjereno trošiti; gostiti se</i>	70. mandôlât, <i>vrsta slastice</i>
30. friškîna, <i>vonj po čemu što je svježije...</i> <i>npr.: ribe</i>	71. marangûn, <i>drvodjelac</i>
31. fritula, <i>uštipak</i>	72. mârênda, <i>prijepodneveni odmor</i>
32. frôntîn, <i>prednji dio kape koji štiti od sunca</i>	73. môlât, <i>pustiti, otpustiti</i>
33. gâriful, <i>karanfil</i>	74. môlête, <i>hvataljke za žar</i>
34. grdelin, <i>vrsta ptice pjevice (češljugar)</i>	75. môna, <i>glupan</i>
35. grîntav, <i>dosadan u prigovaranju; plačljiv</i>	76. mônâda, <i>glupost</i>
36. grôp, <i>čvor, uzao</i>	77. nôna, <i>baka</i>
37. gûlôz, <i>lakom, proždrljiv</i>	78. njânka, <i>niti</i>
38. gvantijêra, <i>poslužavnik, pladanj</i>	79. ôċâda, <i>kratak, potajni pogled</i>
39. inbdôfda, <i>pokrivač za krevet</i>	80. ôrâda, <i>vrsta kvalitetne morske ribe (komarċa)</i>
40. intîmëla, <i>jastučnica</i>	81. ôrko, <i>prvi dio psovke „Orko dio!”, „Orka mižerija!”</i>
41. jâkêta, <i>kratki kaput, sako</i>	

82. pànáda, hrana od raskuhana kruha	3. armerón, armadio
83. papàgàlo, papiga	4. bàba, donna pettegola; vecchiaccia
84. pariçàt, pripremiti	5. bal, ballo
85. pašticàda, vrsta jela od mesa	6. balfn, pallino da bocce
86. pàtina, krema za cipele	7. balón, pallone
87. pègula, nesreća	8. balòta, sfera schiacciata
88. pèrgul, balkon	9. bànda, parte, lato
89. perùn, viljuška	10. bàva, bàva de aria, de vento
90. pitùr, bojadiser	11. bestéma, bestemmia
91. pomidór, rajčica	12. bèstia, bestia
92. poštjèr, poštar	13. bocàl, boccale, vaso
93. predikàt, propovijedati, moralizirati	14. bocón, boccone
94. priša, žurba, hitnja	15. borín, venticello freddo di Nord
95. rècína, naušnica	16. botéga, bottega, negozio
96. rēful, udar, nalet vjetra	17. botón, bottone
97. rēlòj, sat	18. bruschín, spazzola, spazzolino
98. ríži-bíži, jelo od riže i graška	19. busa, buca, cavità
99. ròketa, raketa	20. càle, via
100. skalinàda, stepenište; stepenice	21. càmara, camera
101. srdèla, vrsta plave ribe	22. campanèl, campanello
102. šàjèta, munja, grom	23. canociàl, binocolo
103. šjòla, don cipele	24. cantón, angolo
104. šjór, gospodín	25. cantonál sm angoliera
105. šjóra, gospoda	26. caponèra, stia, gabbia per polli
106. škína, leda	27. caranpàna, detto di vecchia, brutta...
107. škovàcèra, lopatica za sakupljanje smeća	28. càrta, biglietto, documento
108. škvèr, brodogradilište	29. casìn, bordello
109. štròloc, razrok	30. ciàcola, chiacchiera
110. štrukávàt, tiještiti, gnječiti	31. ciapàr, prendere
111. štuf, 'biti štuf' – biti zasićen čime	32. ciuciàr, succhiare
112. takùjìn, novčanik	33. cògo, cuoco
113. tèca, posuda za kuhanje jela	34. cogòma, cuccuma, bricco da caffè
114. tìnèl, soba za prijem gostiju	35. coltrina, tenda
115. tíràka, naramenica	36. comò, mobile da camera a cassettoni
116. toć, sos, umak	37. cordèla, fettuccia di stoffa
117. unjul, jednostruk	38. còtola, sottana, gonna
118. ùžànca, običaj, navada	39. creànsa, educazione, gentilezza
119. vèntula, lepeza	40. cucéta, piccolo letto, culla
120. voja, raspoloženje	41. cuciarìn, cucchiaino
121. zogadūr, igrač, sudionik u kakvoj igri	42. cucùmaro, cetriolo
122. žúnta, dodatak	43. cugnàda, cognata
123. žvejàrin, sat budilica	44. cussín, cuscino, guanciaie
	45. debòto, quasi, fra poco
	46. dota, dote
	47. falsón, ipocrita
	48. fameja, famiglia
	49. fasiòl, fagiolo

TALIJANSKA VARIJANTA

1. afàno, svenimento
2. armadura, impalcatura

50. fojo, <i>foglio, foglio di giornale</i>	87. pèrgolo, <i>poggiolo, terrazzino</i>
51. frajår, <i>sperperare, gozzovigliare</i>	88. pirón, <i>forchetta</i>
52. freschìn, <i>odore sgradevole di pesce</i>	89. pitór, <i>imbianchino</i>
53. frítola, <i>frittella</i>	90. pomidòro, <i>pomodoro</i>
54. frontín, <i>visiera</i>	91. postìer, <i>postino</i>
55. gardelín, <i>cardellino</i>	92. predicår, <i>ripetere, insistere</i>
56. garòfolo, <i>garofano</i>	93. pressa, <i>fretta, premura</i>
57. giachéta, <i>giacca, giubba</i>	94. quèrta/covèrta, <i>coperta</i>
58. gnànca, <i>neanche, neppure</i>	95. recìn, <i>orecchino</i>
59. golosa, <i>ghiotta, leccarda</i>	96. rèfolo, <i>soffio leggero di vento</i>
60. grintóso, <i>arrabbiato, stizzoso</i>	97. relòjo, <i>orologio</i>
61. grópo, <i>nodo, groppo</i>	98. risi, <i>riso; risi e bisì-riso ai piselli</i>
62. guantiéra, <i>vassoio</i>	99. rochèta, <i>razzo, fuoco d'artificio</i>
63. inbùtida, <i>trapunta da mettere sul letto</i>	100. saéta, <i>fulmine, folgore</i>
64. intimèla, <i>federa del cuscino</i>	101. sardèla, <i>sardina</i>
65. lanbicår, <i>distillare</i>	102. scalinàda, <i>scalinata, gradinata</i>
66. làstico, <i>elastico</i>	103. schína, <i>schiena, dorso</i>
67. lata, <i>lamina, lastra di un metallo</i>	104. scoassèra, <i>pattumiera</i>
68. lumín, <i>lucerna</i>	105. siòla, <i>suola</i>
69. màcia, <i>macchia, il più delle volte per sporco</i>	106. siór, <i>signor</i>
70. mandolàto, <i>torrone</i>	107. sióra, <i>signora</i>
71. marangón, <i>falegname</i>	108. squèro, <i>cantiere navale</i>
72. marénda, <i>merenda, spuntino</i>	109. stràocio, <i>strabico</i>
73. molår, <i>lasciar andare</i>	110. strucolår, <i>strizzare, torcere</i>
74. moléta, <i>forcina da capelli, pinzetta</i>	111. stùfa, <i>stancata</i>
75. mona, <i>stupido, sciocco</i>	112. svejarín, <i>svegliarono</i>
76. monàda, <i>sciocchezza, stupidaggine</i>	113. tacuín, <i>portafogli, portamonete</i>
77. nona, <i>nonna</i>	114. técia, <i>tegame, teglia</i>
78. ociàda, <i>occhiata, guardata</i>	115. tinèl, <i>salotto</i>
79. oràda, <i>orata</i>	116. tiràca, <i>bretella</i>
80. órco, <i>Orco can! – Porco cane</i>	117. tocét, <i>sugo, intingolo</i>
81. panàda, <i>panata</i>	118. úgnolo, <i>singolo, unico, da solo</i>
82. papagål, <i>pappagallo</i>	119. usànsa, <i>usi e costumi di un luogo</i>
83. pareciår, <i>preparare, disporre per l'uso</i>	120. véntola, <i>ventaglio</i>
84. pastissàda, <i>pasticcata</i>	121. vòja, <i>voglia, desiderio</i>
85. pätina, <i>lucido da scarpe</i>	122. zogadór, <i>giocatore</i>
86. pégola, <i>sfortunata</i>	123. zónta, <i>aggiunta, appendice</i>

Prilog br. 2: Leksemi iz prvog (trogirskog) klastera

škvèr	tèca	toć	kantunål
srdèla	balün, botün, paštìcàda	fàžòl, frítula, grdelin	bàlòta
jàkèta, màrènda	kantün	grñtav, kårta, làštik, štuf	
pätina	kùšín, màca	bèštíma	

 Prilog br. 3: Drugi klaster

Trogir	Conegliano
kùkùmar, perùn, rēcîna, takùj	màcia
pitùr, rîzi-bîzi	mona, monàda
gròp, kùvêrta	técia
čákula	cuciarìn
tiràka	fritola, stùfa
bèštija, škovàcèra	Ciapàr
pomidòr	cantón, vòja
prîša, šjòr	bèstia, ociàda
pégula	freschìn, tacuín
làta, šjòra	golosa
bàba, friškîna	bocón, campanèl, casìn, ciàcola
štrukávàt	pitór
dòta, kučàrìn	pirón, siór
brùškîn, kàla	coltrina, recìn, sióra
bùtîga, kògoma	gnànca
bokùn	càrta, risi
bokāl	botéga, pomidòro
bûža	pareciàr
bùrîn, kanpanêl	siòla, tocét
kúrdîla	botón, busa, nona
kòltrîna	còtola, cussín, fasiòl, covèrta
gàriful, rèful	grintóso, pàtina
bānda	fameja, órco
papàgàlo	bestéma, stràocio
škîna	inbùtida, zónta
bāva, lùmîn	grópo, marénda, sardèla, scoassèra
skalināda, žúnta	bāva, papagāl, pressa
tinêl	
bāl	
mandòlât, voja	
áfân	
armadûra	
dèbòto, intimèla, kanocāl	
gùlòz	
šijòla	
bùlîn, marangûn	
mòlât, poštjèr	
kapùnèra	
mònāda	
fròntîn, vèntula	
inbòtîda	

■ **Prilog br 4: Treći klaster**

Trogir	Conegliano
užânca	balón, bànda, canociàl, ciuciàr, moléta, molàr, predicàr
guantijèra	cucùmaro, zogadór
čùcat, fràjàt	saéta
òrâda	bàba, giachéta
karànpâna	bocàl
čàpàt, kùnjâda, unjul	mandolàto, scalinàda
môna	usànsa
njânka, štròloć	creànsa
kàžín	balòta
predikàt	gardelín
kočèta, kòtula	caranpàna, pérgolo, lumín, intimèla, frontín, relòjo
nôna	fojo
fàmèja	tiràca
parìcàt, rèlòj	armadura
kôgo	afàno, cordèla
krèjânca	bruschín, càmara, úgnolo, cugnàda
mòlète	armerón, véntola, strucolàr
kàmara	balín, svejarín
pèrgul, žvejàrin	rochéta
ocâda, ríži	falsón
pànâda	dota, debòto
armerùn	cògo
falšùn	cantonál
fôj	postìer, lata, làstico, garòfolo, frajàr
komôn	pégola, guantiéra
òrko	schína
zogadūr	bal, panàda
šàjèta	caponèra, cucéta
	marangón
	tinèl
	cogòma
	borín, lanbicàr
	oràda, squèro
	coltrina, pastissàda
	rèfolo
	càle

BILJEŠKE

¹ Neki aspekti i dio rezultata ovog istraživanja referirani su u tekstu Nigoević, M. (2001) Dijalektalni leksemi u trogirskom čakavskom govoru i govoru Conegliana u Italiji. *Čakavska rič*. 29(1) 47-72.

² Ovdje se vrijednosti aritmetičkih sredina kreću u rasponu od 1.1 do 1.2, s time da veća prosječna vrijednost rezultata označava slabije ili rjeđe korištene lekseme u svakodnevnom životu ispitanika. U drugom klasteru taj je raspon od 1.3. do 1.9., dok treći klaster čine prosječne vrijednosti leksema koji se slabo ili rijetko koriste, a pronađeni su u rasponu od 2 do 2.7.

SOCIO-LINGUISTIC RESEARCH OF DIALECTS WITHIN CROATIAN-ITALIAN INTERACTIONS

Summary

The results of socio-linguistic research, both empirical and comparative, are presented. Its subject was dialectal lexemes in the chakavian speech of Trogir (Croatia) and the speech of Conigliano (Italy). The fundamental research objective was to assess actuality of dialect as a social (not only linguistic) phenomenon. By the same token, the researchers have been assessing pertinence of dialects in relation to social dynamics in general, in Croatia and wider in Europe, at the time of carrying-out this research at the beginning of the year 2001.

It has started from the hypothesis that fewer languages in the world participate in communication (due to their extinction) within contemporary globalisation and integration processes, thus developing specific social interactions. Regional varieties have been lost in Europe and dialects have disappeared. The fundamental general hypothesis presumed possible integration in which each socio-linguistic element with its cultural and historical heritage would contribute to the collectiveness. However, this collectiveness proved to express primarily exclusively social (interactive) relationship between a dialect and a language.

The authors, working on two different dialects as groups of local speeches, have concluded that general linguistic situation in sociological sense does not satisfy challenges of post-modern time. Perhaps dialects really express aggravating social circumstances within rapidly expanded integration (Croatian-Italian) processes. However, by analysing the Venetian dialects of today it is not possible to determine significant influences of Dalmatic and Croatian.

Applying the scales of intensity as basic research methods (in both language varieties), the incidence of usage of certain lexemes in everyday speech has been measured. The researchers therefore conclude that language influences are not of one-way nature but they have been continually interlacing and transforming in constant social interactions. At the same time, all linguistic motions are closely interlaced with social motions: relationships, phenomena and processes. In this context, the influences of media and education could be particularly emphasized.

Key words: sociolinguistic research, dialectal lexemes, cluster analysis, social interactions

